

Βαθμολογικές επιδόσεις των παιδιών των μεταναστών στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα
Academic performance of immigrant children in primary and secondary education in Greece

Καραμανλή Θεοδώρα¹, Παπαπανάγος Χάρρυ²

¹ Εκπαιδευτικός Β/θμιας εκπαίδευσης ΠΕ09, Διδάκτωρ του τμήματος Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, Εγνατίας 156, τ.θ.1591, 540 06 Θεσσαλονίκη. Τηλ: 2310-891481, 2310-452037, 6976561174, E-mail: tkara@uom.gr (corresponding author)

² Καθηγητής του τμήματος Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, Εγνατίας 156, τ.θ.1591, 540 06 Θεσσαλονίκη. Τηλ: 2310-891471, 6944771772, E-mail: hp@uom.gr

Σύντομη περίληψη. Στο παρόν άρθρο διερευνούμε τους παράγοντες που επηρεάζουν τις βαθμολογικές επιδόσεις των παιδιών των μεταναστών που έχουν ενταχθεί στο Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Χρησιμοποιήσαμε μια μοναδική βάση δεδομένων η οποία προέκυψε από πανελλαδική επιτόπια έρευνα που διεξήχθη κατά το διάστημα 2005-2006. Τα οικονομετρικά μας αποτελέσματα καταδεικνύουν ότι το ύψος του οικογενειακού εισοδήματος και η καλή γνώση της ελληνικής γλώσσας από τους γονείς μετανάστες επηρεάζουν θετικά τη βαθμολογική επίδοση του μαθητή στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Το επίπεδο εκπαίδευσης του γονέα και η διάρκεια παραμονής του στην Ελλάδα συσχετίζονται θετικά με την απόδοση του μαθητή στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Επίσης, το φύλο είναι σημαντικός προσδιοριστικός παράγοντας της βαθμολογικής επίδοσης του μαθητή στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, τα αγόρια είναι καλύτεροι μαθητές από ότι τα κορίτσια. Τα παιδιά των μεταναστών που συναναστρέφονται το ίδιο με Έλληνες και ομοεθνείς τους, έχουν μεγαλύτερο βαθμό από τα παιδιά που συναναστρέφονται μόνο ή περισσότερο με ομοεθνείς τους. Τόσο στην πρωτοβάθμια όσο και στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση, τα αποτελέσματά μας καταδεικνύουν ότι τα παιδιά των μεταναστών που γεννήθηκαν στην Ελλάδα έχουν κατά μέσο όρο υψηλότερη βαθμολογία σε σχέση με τα παιδιά που γεννήθηκαν στη χώρα καταγωγής τους και ότι ο αριθμός των παιδιών στην οικογένεια, συσχετίζεται αρνητικά με τις βαθμολογικές τους επιδόσεις.

Abstract: We investigate in this paper the factors which affect immigrants' children's performance in the Greek school system. We use original data collected from the research we carried out all over Greece for the period of 2005-2006. The detailed econometric analysis of the data proves that family income and the parents' knowledge of the Greek language affect positively the academic performance of immigrant pupils in elementary school. The educational level of the parent and their years of residence in Greece correlate positively with student's performance in secondary school. Furthermore, gender is a significant factor in secondary school. Specifically, male students are better than female ones. Immigrants' children who associate only or more with Greek children have a higher grade than those ones who don't. In both elementary and secondary education, our results prove that the immigrants' children who were born in Greece have on average higher scores in comparison with those born in the country of origin. What is more, the number of children in an immigrant family affects adversely children's performance in school.

JEL classification: I20, F22, O52

Λέξεις κλειδιά: Βαθμολογικές επιδόσεις, Μετανάστες, Ελλάδα

Εισαγωγή

Από τα στοιχεία του ΠΠΟΔΕ κατά το σχολικό έτος 2003-04, οι αλλοδαποί μαθητές απαριθμούν τους 109.130, 12,6% περισσότεροι από την προηγούμενη σχολική χρονιά.¹ Κατά την ίδια χρονιά το ποσοστό των ημεδαπών μαθητών μειώθηκε κατά 1,52%. Το ποσοστό των αλλοδαπών μαθητών αποτελεί το 7,53% του συνόλου του μαθητικού πληθυσμού της Ελλάδας και, αν συνυπολογίσουμε τους παλιννοστούντες, το 9,4% του μαθητικού πληθυσμού του σχολικού έτους 2003-04. Από το σύνολο των 109.130 μαθητών, το 10% είναι εγγεγραμμένοι στα νηπιαγωγεία, 53% στα Δημοτικά σχολεία, 23% στα Γυμνάσια και 13,5% στα Λύκεια και ΤΕΕ της Ελλάδας. Από το παραπάνω σύνολο το 72% περίπου προέρχεται από την Αλβανία, ποσοστό μεγαλύτερο από το ποσοστό των Αλβανών μεταναστών στο σύνολο του μεταναστευτικού πληθυσμού της Ελλάδας. Το παραπάνω αιτιολογείται από το γεγονός ότι οι Αλβανοί έχουν εγκατασταθεί οικογενειακώς στην Ελλάδα και ότι αντιστοιχούν περισσότερα παιδιά σε κάθε οικογένεια Αλβανών. Για το σχολικό έτος 2006-07, οι αλλοδαποί μαθητές ήταν 109.482 σε σύνολο 1.301.595 μαθητών, δηλαδή το 8,4% του συνολικού αριθμού. Η εικόνα αυτή της μαθητικής κοινότητας έχει ελάχιστα διαφοροποιηθεί έως σήμερα.

Η συντριπτική πλειοψηφία των εγγεγραμμένων αλλοδαπών μαθητών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση γεννήθηκαν στη χώρα καταγωγής τους μεταξύ των ετών 1987 και 1993. Από τους μαθητές που παρακολουθούν το δημοτικό σχολείο, μεγάλο ποσοστό γεννήθηκε στην Ελλάδα μεταξύ των ετών 1994 και 2000.² Τελειώνοντας την υποχρεωτική εννεαετή εκπαίδευσή τους στην Ελλάδα θα έχουν θεωρητικά την ίδια μόρφωση με τα παιδιά των Ελλήνων.

Μέρος της διεθνούς βιβλιογραφίας ισχυρίζεται ότι τα παιδιά των μεταναστών κατέχουν μειονεκτική θέση στο ξεκίνημά τους, λόγω γλώσσας, κουλτούρας και διαφορετικών ερεθισμάτων που παίρνουν από το σχολείο και την οικογένεια. (Carter & Segura, 1979, Trueba, 1987, Perlmann, 1988). Σύμφωνα με τους Kao & Tienda, (1995), Ours & Veenman, (2003), Chiswick & DebBurman, (2003), οι επιδόσεις των μεταναστών δεύτερης γενιάς περιμένουμε να είναι πολύ καλύτερες από αυτές των γονιών τους. Οι Portes & Rumbaut, (1990), προτείνουν να διερευνηθεί η υπόθεση, γιατί σε ορισμένες περιπτώσεις οι επιδόσεις των μεταναστών δεύτερης γενιάς είναι καλύτερες ακόμη και από τις επιδόσεις των γηγενών.

Η ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών θα επιτευχθεί χωρίς δυσκολίες, αν οι μαθητές ενταχθούν στο εκπαιδευτικό σύστημα και αποκτήσουν γνώσεις και δεξιότητες που απαιτεί η οικονομία της χώρας υποδοχής (Gang & Zimmermann, 2000). Επιπλέον, η ένταξη των παιδιών στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας υποδοχής βελτιώνει τις πιθανότητες της κοινωνικής ένταξης και των γονέων μεταναστών. (Dustmann, 1996). Οι Gang & Zimmermann, (2000), απέδειξαν πως μέσω της μόρφωσης, και συνεπώς της ενσωμάτωσης που επέρχεται από την μόρφωση, το χάσμα μεταξύ δεύτερης γενιάς μεταναστών και γηγενών συνεχώς μικραίνει.

Το Δείγμα

Από το σύνολο των 1443 μεταναστών του δείγματός μας, οι 760 ζουν με τα παιδιά τους στην Ελλάδα, από τους οποίους οι 602 έστειλαν τουλάχιστον ένα από τα παιδιά τους στο ελληνικό σχολείο. Οι μετανάστες προέρχονται από τα Βαλκάνια, τις χώρες

¹ Ινστιτούτο Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης

² Από το σύνολο των αλλοδαπών μαθητών που ήταν εγγεγραμμένοι σε Ελληνικά σχολεία κατά το 2002-03 το 71,1% γεννήθηκε στην Αλβανία, το 10% στην Ελλάδα, το 2,9% στη Βουλγαρία και το 2,1% στη Γεωργία (Γκότοβος και Μάρκου 2004:111).

της Ανατολικής κα Ν.Α. Ευρώπης, από την Ασία, την Αφρική και τη Νότια Αμερική. Στο παραπάνω δείγμα δεν περιλαμβάνονται πολίτες της Ε.Ε. των 15 χωρών, πολίτες των Ηνωμένων Πολιτειών, του Καναδά, της Αυστραλίας. Επίσης, δεν περιλαμβάνονται οι παλιννοστούντες από χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, περιλαμβάνονται όμως οι ομογενείς βορειοηπειρώτες ως μη έχοντες, προς το παρόν, την ελληνική ιθαγένεια.³

Χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος των προσωπικών συνεντεύξεων, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν κυρίως στα σπίτια των μεταναστών, σε στέκια, σε πλατείες και σε χώρους αναψυχής όπου συχνάζουν μετανάστες. Με τη διαβεβαίωση ότι το ερωτηματολόγιο ήταν άκρως εμπιστευτικό, προσεγγίσαμε αυτούς που, αρχικά, ήταν επιφυλακτικοί να απαντήσουν. Λόγω αδυναμίας της ερευνήτριας να διεξάγει την έρευνα σε απομακρυσμένες περιοχές και νησιά, για ένα μέρος των ερωτηματολογίων, συγκεκριμένα το 24%, χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της αυτοσυμπλήρωσης. Μετά από την έγκριση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου στάλθηκαν ερωτηματολόγια σε Λύκεια της χώρας, τα οποία επιλέχθηκαν με βάση τον αριθμό των αλλοδαπών μαθητών που είχαν στη δύναμή τους.⁴

Παρά τις δυσκολίες που αντιμετωπίσαμε εξαιτίας της μεγάλης κινητικότητας των μεταναστών και της παράνομης παραμονής τους, προσπαθήσαμε να επιλέξουμε τους ερωτώμενους όσο γινόταν περισσότερο τυχαία. Για να αποφευχθούν τυχόν μεροληψίες, επιλέξαμε μετανάστες και των δύο φύλων, όλων των ηλικιών, που είναι σε θέση να εργασθούν, που απασχολούνται σε όλων των ειδών τις εργασίες, που ζουν σε αστικές και αγροτικές περιοχές, παντρεμένους και μη, που έχουν την οικογένεια μαζί τους ή όχι.

Στην προσπάθεια να έχουμε ένα όσο το δυνατόν περισσότερο αντιπροσωπευτικό δείγμα ως προς όλα τα χαρακτηριστικά των μεταναστών, η έρευνα πεδίου κάλυψε και τις δώδεκα περιφέρειες της Ελλάδας και βασίστηκε στην απογραφή του 2001 της ΕΣΥΕ των εγγεγραμμένων αλλοδαπών που κατοικούν στις παραπάνω περιφέρειες αλλά δεν έχουν Ελληνική ιθαγένεια. Με βάση την απογραφή, ο πληθυσμός της Ελλάδας το 2001 ανέρχεται σε 10.964.020 άτομα, από τα οποία οι αλλοδαποί αριθμούν τα 797.091 άτομα, δηλαδή 7,27% του συνολικού πληθυσμού.

Οι παραπάνω αλλοδαποί προέρχονται συνολικά από 120 χώρες. Στην παρούσα έρευνα πεδίου, οι αλλοδαποί προέρχονται από δέκα χώρες από τις οποίες κατάγεται το 77,2% του συνόλου των μεταναστών που ζουν στην Ελλάδα. Στον Πίνακα 1 παρουσιάζουμε στατιστικά δεδομένα ανά εθνικότητα όπως καταγράφηκαν κατά την απογραφή της ΕΣΥΕ το 2001, με βάση τις άδειες παραμονής που εκδόθηκαν την περίοδο 2003-2004 και από έρευνα της Καβουνίδη (2002), με βάση τους μετανάστες που ζήτησαν κάρτα προσωρινής παραμονής το έτος 1998. Θα μπορούσε να δημιουργηθεί στη βάση δεδομένων ένας συντελεστής βαρύτητας με βάση τα ποσοστά ανά εθνικότητα που εμφανίζονται στην απογραφή της ΕΣΥΕ του 2001 και στη συνέχεια να σταθμιστούν τα αντίστοιχα ποσοστά της παρούσας έρευνας. Οι λόγοι που δεν γίνεται η παραπάνω ενέργεια είναι οι εξής:

³ Ομογενείς είναι αυτοί που έχουν ή ισχυρίζονται πως έχουν ελληνική καταγωγή αλλά δεν έχουν την Ελληνική ιθαγένεια. Δεν έχουν δικαιώματα με βάση το Σύνταγμα αλλά έχουν προνομιακή μεταχείριση σε σχέση με τους υπόλοιπους μετανάστες.

⁴ Στα πλαίσια μαθημάτων εξειδικευμένων στη μετανάστευση, του τμήματος Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, επιλέχθηκαν 63 φοιτητές οι οποίοι αφού παρακολούθησαν σεμινάρια με αντικείμενο τις τεχνικές διεξαγωγής έρευνας πεδίου, συνέβαλλαν σημαντικά στη διεξαγωγή της έρευνας.

Πίνακας 1 Καταγραφή αλλοδαπών ανά εθνικότητα

Εθνικότητα	ΕΣΥΕ 2001 %	Άδειες παραμονής 2003-2004 (%)	Αίτηση για κάρτα προσωρι- νής παραμονής 1998 (%)
Αλβανία	57,5	63,2	65
Βουλγαρία	4,6	9,8	6,7
Γεωργία	3,0	2,2	2,0
Ρουμανία	2,9	4,3	4,5
Ρωσία	2,3	1,5	-
Ουκρανία	1,8	3,4	2,7
Πολωνία	1,7	1,0	2,3
Πακιστάν	1,5	2,4	2,9
Ινδία	0,9	1,3	1,7
Αίγυπτος	1,0	1,6	1,7
Άλλες χώρες	22,8	9,3	

Πηγή: ΕΣΥΕ, 2001, Baldwin-Edwards, 2004, Καβουνίδη, 2002.

- i. Το 2001 οι καταγεγραμμένοι ξένοι στην Ελλάδα ήταν 797.091, ενώ σημερινές (2005) εκτιμήσεις τους ανεβάζουν στις 1.150.000.⁵
- ii. Στην κατηγορία της ΕΣΥΕ «άλλες χώρες» περιλαμβάνονται πολίτες 110 άλλων χωρών (μεταξύ αυτών πολίτες από χώρες της Ε.Ε., ΗΠΑ, Καναδά) ενώ στη παρούσα έρευνα το αντίστοιχο ποσοστό είναι πολύ μικρότερο και επιπλέον δεν περιλαμβάνονται πολίτες ανεπτυγμένων οικονομιών.
- iii. Η παρούσα έρευνα απευθύνεται σε μετανάστες πάνω από 16 χρονών και όχι στο σύνολο του μεταναστευτικού πληθυσμού.
- iv. Άλλες αξιόπιστες έρευνες που αναφέρονται στον αριθμό των μεταναστών που έκαναν αίτηση για κάρτα προσωρινής παραμονής καθώς και στον αριθμό των αδειών παραμονής που εκδόθηκαν την περίοδο 2003-2004, δίνουν διαφορετικά ποσοστά ανά εθνικότητα από αυτά της ΕΣΥΕ.
- v. Σε ορισμένες περιοχές – Ήπειρος, Θεσσαλία, Θράκη – όπου αντιστοιχεί μικρός αριθμός ερωτηματολογίων, ήταν δύσκολη η σύγκλιση των ποσοστών με αυτά της ΕΣΥΕ.
- vi. Η απόκλιση ως προς την εθνικότητα των μεταναστών με βάση τις μετρήσεις /εκτιμήσεις που έχουν γίνει ως τώρα, την μέτρηση της απογραφής της ΕΣΥΕ (2001) και τις άλλες δύο εκτιμήσεις της Καβουνίδη (2002) και του Baldwin-Edwards (2004), είναι αρκετά μεγάλη.

Δομή της οικογένειας των μεταναστών – στατιστικά στοιχεία

Στον Πίνακα 2 παρουσιάζουμε τη σύνθεση της οικογένειας των μεταναστών. Από το σύνολο των ερωτηθέντων οι 917, που αντιστοιχούν στο 63,6%, έχουν από ένα έως επτά παιδιά. Από τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων, προκύπτουν αναλυτικές πληροφορίες για τα τέσσερα πρώτα παιδιά της κάθε οικογένειας. Στον Πίνακα 16, παρουσιάζεται ο αριθμός όλων των παιδιών ανά εθνικότητα.

Οι 760 οικογένειες (το 82,9%) έχουν κοντά τους τουλάχιστον ένα από τα παιδιά τους στην Ελλάδα, οι 193 έχουν αφήσει κάποιο ή κάποια παιδιά στη χώρα καταγωγής τους, ενώ τα παιδιά 18 ερωτηθέντων ζουν σε τρίτη χώρα. Όπως φαίνεται από τον Πίνακα 16, ο θεσμός της οικογένειας για τους Αλβανούς είναι ισχυρότερος από ότι για τους Βουλγάρους, Ρουμάνους, Ουκρανούς και Πακιστανούς.

⁵ Η εκτίμηση έγινε με συντηρητικούς υπολογισμούς και της παράνομης μετανάστευσης για το 2004 από τον Martin Baldwin-Edwards χρησιμοποιώντας στοιχεία από διάφορες πηγές, ως εξής: 950.000 αλλοδαποί μαζί με τους 200.000 ομογενείς φτάνουν τους 1.150.000 δηλαδή 10,3% του συνολικού πληθυσμού. Statistical Data on Immigrants in Greece, Mediterranean Migration Observatory, 2005

Παρατηρούμε πως οι περισσότεροι Αλβανοί (535 από τους 590 που έχουν παιδιά) έχουν τα παιδιά μαζί τους στην Ελλάδα ή τα έχουν φέρει μετά, στα πλαίσια της οικογενειακής επανένωσης, ενώ κατά το ήμισυ, οι προερχόμενοι από χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και την Ασία, τα έχουν αφήσει στη χώρα καταγωγής τους, είτε επειδή σκοπεύουν να μείνουν λίγο στην Ελλάδα, είτε επειδή μόνο ο ένας σύζυγος βρίσκεται στην Ελλάδα, είτε επειδή πιστεύουν ότι το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας καταγωγής είναι καλύτερο για τα παιδιά τους.

Ο Πίνακας 3 μας παρέχει χρήσιμες πληροφορίες για το φύλο των παιδιών και τον τόπο γέννησής τους. Όπως βλέπουμε, τα 748 παιδιά είναι αγόρια και τα 694 είναι κορίτσια. Από αυτά, τα 1067 γεννήθηκαν στη χώρα καταγωγής τους, τα 380 στην Ελλάδα και τα 14 κάπου αλλού. Πιο αναλυτικά, ο τόπος γέννησης του πρώτου παιδιού, για τις 540 οικογένειες είναι η χώρα καταγωγής τους. Οι 202 οικογένειες απέκτησαν το πρώτο τους παιδί στην Ελλάδα, οι 8 κάπου αλλού και 10 έχουν αφήσει το πρώτο τους παιδί στη χώρα καταγωγής. Ομοίως, για 387 οικογένειες, τόπος γέννησης και του 2^{ου} παιδιού τους είναι η χώρα καταγωγής τους, ενώ για 137 οικογένειες το 2^ο παιδί γεννήθηκε στην Ελλάδα. Στη συνέχεια παρατηρούμε ότι 602 γονείς (79,2%) απάντησαν ότι τουλάχιστον κάποιο από τα παιδιά τους που ζουν στην Ελλάδα έχει παρακολουθήσει ή παρακολουθεί κάποιου είδους εκπαίδευση στην Ελλάδα. Το υπόλοιπο 20,8% περιλαμβάνει κυρίως οικογένειες που ήρθαν στην Ελλάδα με παιδιά ηλικίας μεγαλύτερης των 12 ετών και ίσως δεν εγγράφηκαν στο ελληνικό σχολείο, ή με παιδιά που τέλειωσαν την προγραμματισμένη εκπαίδευσή στη χώρα καταγωγής τους. Αυτό φαίνεται και από τους Πίνακες 4 και 5, όπου παρουσιάζονται οι σημερινές ηλικίες των παιδιών, αλλά και η ηλικία που είχαν όταν ήρθαν στην Ελλάδα. Βλέπουμε ότι η σημερινή ηλικία του 67% των πρώτων παιδιών, το 63,6% των δεύτερων παιδιών, το 67,8% των τρίτων παιδιών και το 69,4% των τέταρτων παιδιών είναι πάνω από 13 ετών.

Τα περισσότερα παιδιά έχουν ενταχθεί στο δημόσιο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και στις τρεις βαθμίδες εκπαίδευσης. Σχετικά λίγα επιλέγουν το διαπολιτισμικό σχολείο και ακόμη λιγότερα την ιδιωτική εκπαίδευση. (Πίνακας 6). Μεγάλη απόκλιση έχουμε στις αποδόσεις των παιδιών μεταξύ πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης: στον Πίνακα 7 παρατηρούμε ότι το 65,2% των πρώτων παιδιών, 58,2% των δεύτερων παιδιών και το 45% των τρίτων παιδιών, στην τάξη του δημοτικού που παρακολούθησαν την τελευταία χρονιά πήραν «άριστα 10». Οι επιδόσεις τους όμως στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση μειώνονται αισθητά. Όπως παρατηρούμε στον Πίνακα 8, τα περισσότερα παιδιά την τελευταία χρονιά προάχθηκαν ή απολύθηκαν με βαθμό που κυμαίνεται από 13 -16. Βέβαια, υπάρχουν 41 παιδιά μεταναστών στο δείγμα τα οποία άριστευσαν.

Όταν ζητήθηκε από τους ερωτώμενους να συγκρίνουν τα σχολεία της χώρας καταγωγής τους με τα αντίστοιχα της Ελλάδας ως προς τη μόρφωση που παρέχουν, το 28% απάντησε ότι το/τα παιδί-ά τους θα έπαιρνε καλύτερη μόρφωση στη χώρα καταγωγής τους, (προέρχονται κυρίως από χώρες της ανατολικής και Ν.Α. Ευρώπης), το 49,1% ότι θα έπαιρνε του ίδιου επιπέδου μόρφωση και το 22,9% ότι θα έπαιρνε χειρότερη μόρφωση (Αλβανοί κυρίως).

Το 81,6% των παιδιών μαθαίνει τη μητρική του γλώσσα. Το υπόλοιπο 18,4% περιλαμβάνει κυρίως παιδιά που ήρθαν στην Ελλάδα μεγάλα και γνωρίζουν πολύ καλά τη μητρική τους γλώσσα (Πίνακα 2). Το 87% των παιδιών, μαθαίνει τη μητρική του γλώσσα από τους γονείς, το 3,4% από κάποιον άλλον στο σπίτι, το 5,9% παρακολουθώντας το σχολείο της κοινότητάς τους και το 3,7% με κάποιον άλλο τρόπο, όπως δορυφορική τηλεόραση, βιβλία και DVD ταινίες στη μητρική τους γλώσσα. Ο βαθμός γνώσης της μητρικής γλώσσας από το 1^ο, 2^ο και 3^ο παιδί

παρουσιάζεται στους Πίνακες 9, 10 και 11. Παρατηρούμε ότι, ενώ τα παιδιά γνωρίζουν να μιλούν τη γλώσσα τους, υστερούν στη γραφή και ανάγνωση, και αυτό γίνεται περισσότερο αντιληπτό στο δεύτερο και τρίτο παιδί. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι ενώ μόνο το 16% των πρώτων παιδιών γνωρίζουν ελάχιστα έως καθόλου την ομιλία της μητρικής τους γλώσσας, το ποσοστό διαμορφώνεται σε 43% και 53% για τα τρίτα παιδιά που δεν γνωρίζουν ανάγνωση και γραφή αντίστοιχα της μητρικής.

Η παρακάτω πληροφορία θα μπορούσε να αποτελέσει πρόταση προς το Υπουργείο Παιδείας στα πλαίσια του σχεδιασμού της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Οι περισσότεροι γονείς (82,4%) κρίνουν απαραίτητο τα παιδιά τους να διδάσκονται τη μητρική τους γλώσσα. Οι 263 γονείς, δηλαδή το 44,9%, προτείνουν ως πιο ενδεδειγμένο τρόπο εκμάθησης της μητρικής τους γλώσσας το Δημόσιο Σχολείο, δηλαδή, να μπορούν τα παιδιά τους να επιλέξουν τη μητρική τους γλώσσα ως δεύτερη ξένη γλώσσα. Οι 215 προτείνουν ως τρόπο εκμάθησης της μητρικής τους γλώσσας σχολεία χρηματοδοτούμενα από τη χώρα καταγωγής τους, όπως για παράδειγμα το Πολωνικό σχολείο στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, και οι 107 γονείς προτείνουν σχολεία χρηματοδοτούμενα από τα μέλη της κοινότητας τους που ζουν σε μια πόλη/ περιοχή. Οι γονείς με μεγάλα παιδιά δεν απάντησαν στην παραπάνω ερώτηση, γιατί τα παιδιά γνωρίζουν τη μητρική τους γλώσσα.

Το 49% των αλλοδαπών παιδιών που ζουν στην Ελλάδα συναναστρέφονται το ίδιο με Έλληνες και ομοεθνείς τους. Ένα σημαντικό ποσοστό, 41,5%, κάνουν παρέα μόνο με Έλληνες ή περισσότερο με Έλληνες παρά με ομοεθνείς τους. Αυτό φανερώνει ότι τα παιδιά γίνονται αποδεκτά από τους Έλληνες συνομηλικούς τους και ότι η ένταξη των παιδιών στην ελληνική κοινωνία προχωρά. Το γεγονός ότι όλο και περισσότεροι μετανάστες γονείς επιλέγουν να στείλουν τα παιδιά τους σε ελληνικά σχολεία (στις μεγάλες μόνο πόλεις υπάρχει η εναλλακτική επιλογή του διπολιτισμικού) εξηγεί σε μεγάλο βαθμό το παραπάνω.

Η επόμενη ενότητα αφορά τους 193 ερωτηθέντες που άφησαν το/τα παιδί-ιά στη χώρα καταγωγής τους. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 16, οι περισσότεροι Βούλγαροι, Ουκρανοί, Πακιστανοί και Ινδοί ανήκουν στην παραπάνω κατηγορία. Συνολικά έχουν αφήσει στη χώρα καταγωγής τους 320 παιδιά: 176 αγόρια και 145 κορίτσια. Από αυτά μόνο τα 7 γεννήθηκαν στην Ελλάδα. Τα 140 παιδιά είναι μικρότερα από 12 χρονών, τα 92 μεταξύ 12 και 20 και τα υπόλοιπα πάνω από 21 χρονών (βλέπε Πίνακες 12 και 13).

Από το σύνολο των 917 αλλοδαπών που έχουν παιδιά, η συντριπτική πλειοψηφία θα τα παροτρύνει να παρακολουθήσουν πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Μόνο 66 αγόρια και 49 κορίτσια δεν θα τα παροτρύνουν οι γονείς τους να σπουδάσουν. Όπως βλέπουμε στον Πίνακα 17, επιθυμία των γονέων είναι, από το σύνολο των 783 αγοριών τα 562 αγόρια να σπουδάσουν στην Ελλάδα, τα 131 να σπουδάσουν στη χώρα καταγωγής τους, τα 71 σε άλλη χώρα και τα 19 οπουδήποτε. Στον Πίνακα 18 βλέπουμε ότι, από το σύνολο των 749 κοριτσιών, επιθυμία των γονέων με κόρες, είναι τα 549 κορίτσια, να σπουδάσουν στην Ελλάδα, τα 110 να σπουδάσουν στη χώρα καταγωγής τους, 68 σε άλλη χώρα και τα 22 οπουδήποτε. Τα στοιχεία του Πίνακα 19 δηλώνουν, εμμέσως, προθέσεις ως προς την μελλοντική χώρα παραμονής των παιδιών των μεταναστών, αφού πιστεύουν ότι τα 457 αγόρια τους και τα 423 κορίτσια τους θα μπορούσαν να ζήσουν καλύτερα στην Ελλάδα, τα 113 αγόρια και 109 κορίτσια θα μπορούσαν να ζήσουν καλύτερα στη χώρα καταγωγής τους, ενώ τα 105 αγόρια και 88 κορίτσια στο εξωτερικό.

Πίνακας 2 Δομή της Οικογένειας των Μεταναστών, Μόρφωση και Βαθμός Ενσωμάτωσης των Παιδιών τους στην Ελληνική Κοινωνία

	Συχνότητα	%		Συχνότητα	%
Υπαρξη Παιδιών (N=1443)			Παιδιά που ζουν με ερωτώμενο στην Ελλάδα (N=917)		
• Ναι	917	63,6	• Ναι	760	82,9
• Όχι	526	36,4	• Όχι	157	11,1
Αριθμός παιδιών (N=917)			Παιδιά που ζουν στη χώρα καταγωγής τους (N=914)		
• 1	265	28,9	• Ναι	193	21,1
• 2	462	50,4	• Όχι	721	78,9
• 3	132	14,4			
• 4	45	4,9	Παιδιά που δεν ζουν στην Ελλάδα ούτε στη χώρα καταγωγής (N=903)		
• 5	7	0,8	• Ναι	18	2
• 6	4	0,4	• Όχι	885	98
• 7	2	0,2			
Αριθμητικός Μέσος	2,00		Παιδιά που εντάχθηκαν στο Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα (N=760)		
Τυπική Απόκλιση	0,907		• Ναι	602	79,2
			• Όχι	158	20,8
Μαθαίνει το παιδί σας τη μητρική του γλώσσα;(N=737)					
• Ναι	601	81,6	Σε σχέση με Ελλάδα, το παιδί στη χώρα καταγωγής σας θα έπαιρνε: (N=585)		
• Όχι	136	18,4	• Καλύτερη μόρφωση	164	28,0
			• Ίδιου επιπέδου μόρφωση	287	49,1
			• Χαμηλότερου επιπέδου	134	22,9
Τρόπος εκμάθησης της μητρικής γλώσσας (N=597)					
• Από γονείς	520	87,1			
• Από άλλον στο σπίτι	20	3,4	Τα παιδιά σας συναναστρέφονται: (N=732)		
• Από σχολείο κοινότητας	35	5,9	• Μόνο με Έλληνες	102	13,9
• Με άλλον τρόπο	22	3,6	• Περισσότερο με Έλ.- λιγότερο με ομοεθνείς	201	27,6
			• Το ίδιο με Έλ. -ομοεθνείς	360	49
Ενδειγμένος τρόπος διδασκαλίας μητρικής γλώσσας (N=585)			• Περισσότερο με ομοεθνείς – λιγότερο με Έλληνες	56	7,7
• Σε Ελληνικό Σχολείο, σαν δεύτερη ξένη γλώσσα	263	44,9	• Μόνο ομοεθνείς	13	1,8
• Σε χρηματοδοτούμενο από την κυβέρνηση σχολείο	215	36,8	•		
• Σε χρηματοδοτούμενο από την κοινότητά σας σχολείο	107	18,3	Κρίνετε απαραίτητο τα παιδιά να διδάσκονται τη μητρική γλώσσα; (N=739)		
			• Ναι	609	82,4
			• Όχι	130	17,6
			•		
			Κρίνετε απαραίτητο τα παιδιά να διδάσκονται τη μητρική γλώσσα; (N=739)		
			• Ναι	609	82,4

Σημείωση: οι απαντήσεις «δεν γνωρίζω» και «δεν απαντώ» έχουν εξαιρεθεί.

Πηγή: Βάση δεδομένων από επιτόπια έρευνα του συγγραφέα.

Πίνακας 3 Οικογένειες που έχουν τουλάχιστον ένα παιδί μαζί τους (N=760)

παιδί	φύλο		Τόπος γέννησης παιδιών		
	αγόρι	κορίτσι	Χώρα καταγωγής	Ελλάδα	Αλλού
1 ^ο	406	344	540	202	8
2 ^ο	270	260	387	137	6
3 ^ο	56	88	110	34	0
4 ^ο	16	22	30	7	0
σύνολο	748	694	1067	380	14

Πίνακας 4 Ηλικίες παιδιών μεταναστών που ζουν στην Ελλάδα

	1 ^ο παιδί	%	2 ^ο παιδί	%	3 ^ο παιδί	%	4 ^ο παιδί	%
<6	112	15	73	13,8	15	10,5	4	11,1
6-12	135	18	120	22,7	31	21,7	7	19,4
13-18	250	33,4	223	42,2	72	50,3	23	61,1
>18	253	33,6	114	21,4	26	17,5	3	8,3
σύνολο	750		530		144		37	

Πίνακας 5 Ηλικία μετανάστευσης των παιδιών που ζουν στην Ελλάδα

	1 ^ο παιδί	%	2 ^ο παιδί	%	3 ^ο παιδί	%	4 ^ο παιδί	%
<6	162	29,5	176	44,4	42	38,2	17	56,7
6-12	218	39,7	159	40,2	55	50	6	20
13-18	125	22,8	47	11,9	9	8,2	4	13,3
>18	44	8	14	3,5	4	3,6	3	10
σύνολο	549	100	396	100	110	100	30	100

Πίνακας 6 Είδος εκπαίδευσης που είχαν τα παιδιά των μεταναστών στην Ελλάδα

1 ^ο παιδί	Α'βάθμια		Β'βάθμια		Γ'βάθμια	
	Δημόσιο		Δημόσιο		Δημόσιο	
	324	135	324	135	55	55
	12	3	12	3	9	9
	0	1	0	1	5	5
2 ^ο παιδί	239	143	239	143	22	22
	7	3	7	3	5	5
	0	0	0	0	5	5
3 ^ο παιδί	74	39	74	39	3	3
	2	0	2	0	2	2
	0	0	0	0	2	2
	658	324	658	324	96	96

Πίνακας 7 Επίδοση των παιδιών που φοιτούν στην Α'βάθμια, κατά την τελευταία χρονιά

Βαθμός	1 ^ο παιδί	%	2 ^ο παιδί	%	3 ^ο παιδί	%
<=7	7	6,4	4	3,3	4	12,1
8-9	32	28,6	47	38,6	14	42,4
10	73	65,2	71	58,1	15	45
σύνολο	112	100	122	100	33	100

Πίνακας 8 Επίδοση των παιδιών που φοιτούν στην Β'βάθμια, κατά την τελευταία χρονιά

Βαθμός	1 ^ο παιδί	%	2 ^ο παιδί	%	3 ^ο παιδί	%
<13	61	21,7	58	29	11	14,3
13-16	144	51,3	95	47,5	36	46,7
17-18	61	21,7	41	20,5	9	9
>18	14	5,3	6	3	21	21
σύνολο	280	100	200	100	77	100

Πίνακας 9 Βαθμός γνώσης μητρικής γλώσσας από το 1^ο παιδί

	Ομιλία		Γραφή		Ανάγνωση	
	Συχνότητα	%	Συχνότητα	%	Συχνότητα	%
Καθόλου	3	0,4	69	10,5	71	10,8
Ελάχιστα	112	15,5	166	25,3	135	20,6
Ικανοποιητικά	80	11,1	88	13,4	97	14,8
Καλά	201	27,8	127	19,3	129	19,7
Πολύ καλά	327	45,2	207	31,5	224	34,1
ΣΥΝΟΛΟ	723	100	657	100	656	100

Πίνακας 10 Βαθμός γνώσης μητρικής γλώσσας από το 2^ο παιδί (N=760)

	Ομιλία		Γραφή		Ανάγνωση	
	Συχνότητα	%	Συχνότητα	%	Συχνότητα	%
Καθόλου	15	2,9	84	17,6	82	17,2
Ελάχιστα	95	18,6	146	30,6	122	25,6
Ικανοποιητικά	68	13,3	67	14,2	73	15,3
Καλά	129	25,3	62	12,9	74	15,3
Πολύ καλά	204	39,9	118	24,7	125	25,6
ΣΥΝΟΛΟ	511	100	477	100	476	100

Πίνακας 11 Βαθμός γνώσης μητρικής γλώσσας από το 3^ο παιδί (N=760)

	Ομιλία		Γραφή		Ανάγνωση	
	Συχνότητα	%	Συχνότητα	%	Συχνότητα	%
Καθόλου	3	2	23	17,1	22	16,5
Ελάχιστα	37	25,3	48	35,8	36	26,9
Ικανοποιητικά	25	17,1	9	6,7	16	11,9
Καλά	27	17,6	22	16,5	25	18,7
Πολύ καλά	54	37	32	23,9	35	26
ΣΥΝΟΛΟ	146	100	134	100	134	100

Πίνακας 12 Οικογένειες που έχουν τουλάχιστον ένα παιδί στον τόπο καταγωγής τους

παιδί	φύλο		Τόπος γέννησης		
	αγόρι	κορίτσι	Χώρα καταγωγής	Ελλάδα	Αλλού
1 ^ο	103	85	182	4	2
2 ^ο	52	45	94	3	0
3 ^ο	14	10	23	0	1
4 ^ο	7	5	11	0	1
ΣΥΝΟΛΟ	176	145	310	7	4

Πίνακας 13 Σημερινές ηλικίες των παιδιών των μεταναστών που ζουν στη χώρα καταγωγής τους

	1 ^ο παιδί	%	2 ^ο παιδί	%	3 ^ο παιδί	%	4 ^ο παιδί	%
<12	73	38,2	44	44,9	12	50	11	91,6
12-20	56	29,3	26	26,5	9	37,5	1	8,4
>21	62	32,5	28	28,6	3	22,5	0	0
σύνολο	191	100	98	100	24	100	12	100

Πίνακας 14 Αριθμός παιδιών ανά οικογένεια

	συχνότητα	%
1	265	28,9
2	462	50,4
3	132	14,4
4	45	4,9
5	7	,8
6	4	,4
7	2	,2
σύνολο	917	100,0

Πίνακας 15 Αριθμός παιδιών * χώρα καταγωγής

Αριθμός παιδιών	Αλβα-νία	Βουλ-γαρία	Γεωρ-γία	Ρουμ-ανία	Ρωσί-α	Ουκρα-νία	Πολω-νία	Πακι-στάν	Ινδί-α	Άλλη	Σύνολο
1	141	33	11	17	10	10	25	1	0	17	265
2	325	47	15	7	13	8	10	3	5	29	462
3	90	8	2	3	5	1	1	1	5	16	132
4	31	1	2	0	0	0	0	3	1	7	45
5	2	0	1	1	0	0	0	1	0	2	7
6	1	0	0	1	1	0	0	1	0	0	4
7	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2
σύνολο	590	89	31	29	29	19	36	12	11	71	917

Πίνακας 16 Έχετε τα παιδιά μαζί σας στην Ελλάδα; * χώρα καταγωγής

	Αλβα-νία	Βουλ-γαρία	Γεωρ-γία	Ρουμ-ανία	Ρωσί-α	Ουκρα-νία	Πολω-νία	Πακι-στάν	Ινδί-α	Άλλη	Σύνολο
Ναι	535	46	27	19	28	8	33	5	8	51	760
Όχι	55	43	4	10	1	11	3	7	3	20	157
σύνολο	590	89	31	29	29	19	36	12	11	71	917

Πίνακας 17 Παροτρύνετε το γιο σας να σπουδάσει;

	Να μην σπουδάσει	Να σπουδάσει			
		Στην Ελλάδα	Χώρα καταγωγής	αλλού	οπουδήποτε
1 ^{ος} γιος	46	406	96	59	16
2 ^{ος} γιος	18	146	28	11	2
3 ^{ος} γιος	2	10	7	1	1

Πίνακας 18 Παροτρύνετε την κόρη σας να σπουδάσει;

	Να μην σπουδάσει	Να σπουδάσει			
		Στην Ελλάδα	Χώρα καταγωγής	αλλού	οπουδήποτε
1 ^η κόρη	36	396	88	49	15
2 ^η κόρη	10	121	21	15	5
3 ^η κόρη	3	32	1	4	2

Πίνακας 19 Που νομίζετε ότι θα ζήσουν καλύτερα τα παιδιά σας ; (N=760)

	Τα αγόρια	Τα κορίτσια	ΣΥΝΟΛΟ
Στην Ελλάδα	457	423	880
Στη χώρα καταγωγής σας	113	109	222
Στο εξωτερικό	105	88	193

Σημείωση: οι απαντήσεις «δεν γνωρίζω» και «δεν απαντώ» έχουν εξαιρεθεί.

Πηγή: Βάση δεδομένων από επιτόπια έρευνα του συγγραφέα.

Βαθμολογικές επιδόσεις του πρώτου και δεύτερου παιδιού στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση – Οικονομική προσέγγιση

Η περιγραφική ανάλυση παρέχει μια ικανοποιητική πληροφόρηση ως προς τα βασικά χαρακτηριστικά του δείγματός μας. Η οικονομική ανάλυση είναι απαραίτητη για μια πιο συστηματική διερεύνηση των παραγόντων που επηρεάζουν σημαντικά τις βαθμολογικές επιδόσεις των μαθητών του δείγματός μας.

Παρόλο που το 50% περίπου των παιδιών των μεταναστών παρακολουθούν την πρωτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα, οι παρατηρήσεις που συγκεντρώσαμε είναι πολύ λίγες, γεγονός που μας αποτρέπει από τη χρήση πολλών ερμηνευτικών μεταβλητών στην εκτίμηση της επίδοσης του πρώτου παιδιού της οικογένειας στο δημοτικό. Στο υπόδειγμα που εκτιμήσαμε, οι ανεξάρτητες μεταβλητές ερμηνεύουν μόνο το 22% της μεταβλητότητας της εξαρτημένης μεταβλητής. Το 45% των γονέων με ένα παιδί στην Α/βάθμια, αρνήθηκαν να απαντήσουν στην ερώτηση που αφορούσε την επίδοση του παιδιού τους στο σχολείο. Απάντησαν κυρίως οι γονείς των οποίων τα παιδιά είχαν υψηλή βαθμολογία. Έτσι εξηγείται η τιμή της σταθεράς της παλινδρόμησης που ισούται με 9,436 μονάδες.

Όπως βλέπουμε στον Πίνακα 20, ο συνολικός αριθμός των παιδιών στην οικογένεια του μετανάστη επηρεάζει αρνητικά τη βαθμολογία του παιδιού στο δημοτικό. Η αύξηση του αριθμού των παιδιών κατά ένα, μειώνει το βαθμό κατά 0,36 μονάδες. Ίσως, τα παιδιά σε αυτήν την ηλικία προτιμούν το παιχνίδι με τα αδέρφια από τη μελέτη. Η αύξηση του μισθού από την κύρια και δευτερεύουσα απασχόληση του γονέα επηρεάζει θετικά τη βαθμολογική επίδοση. Οι καλύτερες συνθήκες ζωής, μέσω του υψηλότερου μισθού, έχουν αντίκτυπο στην επίδοση του μικρού μαθητή.

Σε όλες τις παλινδρομήσεις δεν βρήκαμε την αναμενόμενη θετική συσχέτιση μεταξύ χρόνων εκπαίδευσης του ερωτώμενου γονέα και της επίδοσης του παιδιού. Υποθέτοντας ότι η θέση απασχόλησης που κατέχει ο γονέας είναι αποτέλεσμα της ευρύτερης μόρφωσής του, παρατηρούμε ότι η θέση απασχόλησης του γονέα είναι σημαντική στη διαμόρφωση του βαθμού του πρώτου παιδιού μόνο στην περίπτωση που ο γονέας ασκεί δουλειά γραφείου ή άλλη αμειβόμενη εργασία πέραν των αναφερόμενων στο ερωτηματολόγιο. Τα παιδιά αυτά έχουν κατά 0,5 περίπου μονάδες υψηλότερη βαθμολογία από τα παιδιά των εξειδικευμένων εργατών οι οποίοι αποτελούν την ομάδα αναφοράς. Επίσης, τα παιδιά που γεννήθηκαν στην Ελλάδα

έχουν κατά μέσο όρο, κατά 0,4 μονάδες, υψηλότερη βαθμολογία σε σχέση με τα παιδιά που γεννήθηκαν στη χώρα καταγωγής τους. Η ηλικία μετανάστευσης των παιδιών σχετίζεται θετικά με την επίδοση του παιδιού, αλλά η επίδρασή της στο βαθμό είναι πολύ μικρή.

Πίνακας 20 Παράγοντες που επηρεάζουν την επίδοση του 1^{ου} παιδιού στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. OLS ανάλυση. Εξαρτημένη μεταβλητή: «βαθμολογία του 1^{ου} παιδιού στο Δημοτικό τη χρονιά που μας πέρασε»

Μεταβλητές που αναφέρονται στον γονέα	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t
Συνολικός αριθμός παιδιών	-0,361**	0,156	-2,31
Μισθός από κύρια και δευτερεύουσα εργασία	0,001**	0,001	2,05
Θέση παρούσης απασχόλησης γονέα			
Ανώτερος /κατώτερος υπάλληλος γραφείου	0,468**	0,196	2,39
Ανειδίκευτος με εξαρτημένη απασχόληση	0,056	0,253	0,22
Αυτοαπασχολούμενος	0,201	0,256	0,78
Αγρότης /κτηνοτρόφος	-0,543	0,422	-1,29
Οικιακή βοηθός	0,004	0,237	0,02
Άλλη αμειβόμενη εργασία	0,429*	0,241	1,78
Προσωρινά άνεργος	0,429	0,406	1,06
Μεταβλητές που αναφέρονται στα παιδιά			
Ηλικία μετανάστευσης	0,001***	0,001	3,67
Τόπος γέννησης παιδιού η Ελλάδα	0,394**	0,177	2,23
Σταθερά	9,436***	0,371	25,46
F(12, 96)	3,73		
R-squared	0,2199		
παρατηρήσεις	109		

Πηγή: Βάση δεδομένων από επιτόπια έρευνα του συγγραφέα.

Σημειώσεις: i) τα *, **, *** δηλώνουν επίπεδο σημαντικότητας 10%, 5% και 1% αντίστοιχα.

ii) Έχουν γίνει οι διορθώσεις των τυπικών σφαλμάτων για ετεροσκεδαστικότητα.

Οι πληροφορίες που έχουμε για τις επιδόσεις του δεύτερου παιδιού της οικογένειας των μεταναστών είναι επίσης περιορισμένες. Οι 122 παρατηρήσεις μας επιτρέπουν την επιλογή περιορισμένου αριθμού ερμηνευτικών μεταβλητών. Το υπόδειγμα που εκτιμήσαμε, Πίνακας 21, έχει επίσης μικρή ερμηνευτική δυνατότητα—ερμηνεύεται μόνο το 20 % της εξαρτημένης μεταβλητής—αλλά τα ευρήματά μας είναι στατιστικά σημαντικά.

Σε σύγκριση με τα παιδιά των χριστιανών, τα παιδιά των μεταναστών 'άλλων θρησκευμάτων', δηλαδή εκτός χριστιανών και μουσουλμάνων, έχουν χαμηλότερη επίδοση στο δημοτικό, περίπου κατά 2 βαθμούς. Σε μια χώρα με τόσο μεγάλη θρησκευτική ομοιογένεια όπως είναι η Ελλάδα, το διαφορετικό θρήσκευμα ίσως δημιουργεί εμπόδια στην ένταξη αυτών των παιδιών στη σχολική τάξη, με αντίκτυπο την χαμηλότερη βαθμολογία. Αντίθετα, τα παιδιά με γονείς που γνωρίζουν να διαβάζουν στην Ελληνική γλώσσα, έχουν κατά μέσο όρο 0,5 μονάδες υψηλότερη επίδοση σε σχέση με τα παιδιά των οποίων οι γονείς δεν γνωρίζουν ανάγνωση. Προφανώς, τα παιδιά της πρώτης ομάδας δέχονται βοήθεια στα μαθήματά τους από τους γονείς τους, που ξέρουν την Ελληνική γλώσσα. Οι ώρες που ο ερωτώμενος γονέας εργάζεται επηρεάζει θετικά, αλλά ελάχιστα, την απόδοση του παιδιού. Ίσως οι

πολλές ώρες απασχόλησης του γονέα συνδυάζονται με υψηλότερο εισόδημα στην οικογένεια και επιπλέον παροχές στο μικρό μαθητή, όπως αγορά βιβλίων ή Η/Υ.

Ο τόπος γέννησης του παιδιού δεν επηρεάζει την βαθμολογία του στο δημοτικό. Η σημερινή όμως ηλικία του παιδιού επηρεάζει αρνητικά την επίδοσή του στο σχολείο. Δηλαδή, αύξηση της ηλικίας του παιδιού κατά 1 χρόνο, μειώνει την επίδοσή του κατά 0,1 μονάδες. Το 13,2% του συνόλου των αλλοδαπών μαθητών στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση έχουν ή θα έχουν τελειώσει το δημοτικό σε ηλικία μεγαλύτερη των 12 ετών (Σκούρτου και συν., 2004, σ. 19). Ίσως το μεγαλύτερο της ηλικίας να φέρνει τα παιδιά αυτά σε μειονεκτική θέση σε σχέση με τους νεότερους συμμαθητές τους, με αποτέλεσμα τη χαμηλότερη επίδοσή τους. Τα παιδιά του δημοτικού που μαθαίνουν με κάποιο τρόπο τη μητρική τους γλώσσα έχουν ελαφρώς χαμηλότερη επίδοση στο σχολείο σε σχέση με τα παιδιά που δεν την μαθαίνουν.

Πίνακας 21 Παράγοντες που επηρεάζουν την επίδοση του 2^{ου} παιδιού στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. OLS ανάλυση. Εξαρτημένη μεταβλητή: «βαθμολογία του 2^{ου} παιδιού στο Δημοτικό τη χρονιά που μας πέρασε»

Μεταβλητές που αφορούν τον γονέα	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t
Μουσουλμάνος	-0,089	0,206	-0,43
Άλλο θρήσκευμα	-1,916***	0,349	-5,48
Ανάγνωση ελληνικής	0,446*	0,223	2,00
Ώρες απασχόλησης εβδομαδιαίως	0,003***	0,001	5,19
Μεταβλητές που αφορούν το παιδί			
Τόπος γέννησης η Ελλάδα	0,144	0,136	1,06
Σημερινή ηλικία παιδιού	-0,091***	0,027	-3,36
Μαθαίνει το παιδί τη μητρική γλώσσα	-0,001***	0,001	-8,95
Σταθερά	9,639***	0,434	22,23
F(7, 114)	20,59		
Prob > F	0,000		
R-squared	0,1996		
Παρατηρήσεις	122		

Πηγή: Βάση δεδομένων από επιτόπια έρευνα του συγγραφέα.

Σημειώσεις: i) τα *, **, *** δηλώνουν επίπεδο σημαντικότητας 10%, 5% και 1% αντίστοιχα.

ii) Έχουν γίνει οι διορθώσεις των τυπικών σφαλμάτων για ετεροσκεδαστικότητα.

Ίσως ο χρόνος που απαιτείται για την εκμάθηση της μητρικής γλώσσας μειώνει το χρόνο μελέτης που απαιτεί το ελληνικό σχολείο. Επίσης, μπορεί η διγλωσσία να δημιουργεί σύγχυση στο μικρό μαθητή. Στις διεθνείς εκθέσεις PISA και IGLU διαπιστώνεται ότι υπάρχει αρνητική συσχέτιση μεταξύ δίγλωσσων μαθητών και σχολικής επίδοσης. Όπως ήδη αναφέραμε, από τα στοιχεία μας προκύπτει ότι το 82,4% των γονέων κρίνουν απαραίτητη τη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας για τα παιδιά τους. Σε αντίστοιχη έρευνα των Σκούρτου και συν. (2004), οι γονείς μετανάστες, στις σχολικές συγκεντρώσεις, θέτουν το ζήτημα της διδασκαλίας της μητρικής τους γλώσσας στα παιδιά τους.

Βαθμολογικές επιδόσεις του πρώτου και δεύτερου παιδιού στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση – Οικονομετρική προσέγγιση

Τα αποτελέσματα της οικονομετρικής μας ανάλυσης αναφορικά με τις επιδόσεις του πρώτου και δεύτερου παιδιού στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση συνοψίζονται στους Πίνακες 22 και 23. Η χώρα καταγωγής, ως παράγοντας που καθορίζει την προσήλωση των παιδιών των μεταναστών στην εκπαίδευση, διερευνήθηκε από αρκετούς ερευνητές (βλέπε: Funkhouser & Trejo, 1995, Cohen et al., 1997). Στην

έρευνά μας, τα παιδιά των μεταναστών από τη Γεωργία και τη Ρωσία, που είναι εγγεγραμμένα στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση, έχουν κατά 1,6 και 2,5 μονάδες αντίστοιχα, χαμηλότερο βαθμό από τα παιδιά των Αλβανών μεταναστών (ομάδα αναφοράς). Ο θεσμός της οικογένειας για τους Αλβανούς είναι ισχυρός, όπως φαίνεται από τον μικρό αριθμό παιδιών που αφήνουν πίσω στη χώρα καταγωγής τους, γεγονός που αντανακλάται στις βαθμολογικές επιδόσεις των παιδιών τους. Διαφορές στις επιδόσεις των παιδιών των μεταναστών διαφορετικών εθνικοτήτων, παρατήρησαν σε έρευνές τους και οι Rong & Grant, (1992) και Kao et al., (1996). Κατά τους Gang & Zimmermann (2000), όσο μεγαλύτερη είναι η εθνική ομάδα στην οποία ανήκουν οι μετανάστες τόσο μεγαλύτερη μόρφωση προσλαμβάνουν.

Το καλό επίπεδο εκπαίδευσης του γονέα μετανάστη επηρεάζει θετικά την απόδοση του παιδιού του στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Ένα επιπλέον έτος εκπαίδευσης του γονέα αντανακλά 0,9 μονάδες στην βαθμολογική επίδοση του παιδιού του. Κατά τους Haveman & Wolfe (1995) και Veenman (1996) το επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων μεταναστών αντανακλά την κοινωνικοοικονομική κατάστασή τους, και αποτελεί ίσως τον σημαντικότερο προσδιοριστικό παράγοντα των εκπαιδευτικών επιδόσεων των παιδιών τους.

Όσο περισσότερα παιδιά υπάρχουν στην οικογένεια τόσο μικρότερος είναι ο βαθμός του πρώτου παιδιού στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Αυτό πιθανόν να οφείλεται στο γεγονός ότι ο γονέας μοιράζει το χρόνο του στα πολλά παιδιά του ή ότι τα πολλά παιδιά αποσπούν την προσοχή του μαθητή που εξετάζουμε. Η αύξηση του αριθμού των παιδιών κατά ένα μειώνει την επίδοση του πρώτου παιδιού κατά 0,3 μονάδες. Το φύλο του παιδιού είναι σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει επίσης το βαθμό του μαθητή. Συγκεκριμένα, τα αγόρια φαίνεται να έχουν καλύτερες βαθμολογικές επιδόσεις από ό,τι τα κορίτσια περίπου κατά 1 βαθμό. Ίσως βλέπουν τη μόρφωση ως μονόδρομο και μοναδική διέξοδο από την κατάσταση την οποία βιώνουν οι ίδιοι και οι οικογένειές τους. Η σημερινή ηλικία του παιδιού επηρεάζει επίσης θετικά τη βαθμολογία του παιδιού. Κατά τους Martens & Veenman (1996) το χρονικό σημείο κατά το οποίο τα παιδιά των μεταναστών αρχίζουν να συμμετέχουν στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας υποδοχής αποτελεί ισχυρό παράγοντα της εκπαιδευτικής τους επιτυχίας. Σε έρευνα των Σκούρτου και συν., (2004), έχει καταγραφεί ότι μέρος των αλλοδαπών μαθητών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση έχουν μεγαλύτερη ηλικία από το κανονικό ηλικιακό όριο.

Τα παιδιά των μεταναστών που γεννήθηκαν στην Ελλάδα ή σε άλλη χώρα, σε σχέση με τα παιδιά που γεννήθηκαν στη χώρα καταγωγής τους, έχουν κατά 1,4 και 1,6 βαθμούς αντίστοιχα υψηλότερη βαθμολογία στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Το γεγονός ότι τα εξεταζόμενα παιδιά είναι πάνω από 12 χρόνων και γεννήθηκαν στην Ελλάδα σημαίνει ότι γνωρίζουν άπταιστα την ελληνική γλώσσα, μένουν πολλά χρόνια στην Ελλάδα, έχουν ενσωματωθεί στην ελληνική κοινωνία και συναγωνίζονται με ίσους όρους τα παιδιά των Ελλήνων. Σύμφωνα με τα ευρήματα των Gang & Zimmermann (2000) – η διάρκεια παραμονής του μετανάστη στη χώρα υποδοχής συνδέεται θετικά με την εκπαιδευτική βαθμίδα που μπορεί να φτάσει – περιμένουμε τα παιδιά των μεταναστών που γεννήθηκαν στην Ελλάδα να έχουν τις ίδιες επιδόσεις με τα παιδιά των Ελλήνων. Οι Σκούρτου, Βρατσάλη & Γκόβαρη (2004), σε έρευνά τους πάνω στις επιδόσεις των μαθητών μεταναστών, παρατηρούν ότι η διάρκεια παραμονής των παιδιών στην Ελλάδα δεν αυξάνει κατ' ανάγκη τις επιδόσεις των μαθητών. Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγουν οι Γκότοβος & Μάρκου, (2004: 20-21). Οι Σκούρτου και συν. (2004) καταγράφουν πως οι γεννημένοι στην Αλβανία μαθητές στην Ελλάδα, έχουν ελαφρώς καλύτερους βαθμούς στη Β' και Γ' Λυκείου, από τους ομοεθνείς τους που γεννήθηκαν στην Ελλάδα.

Πίνακας 22 Παράγοντες που επηρεάζουν τη βαθμολογική επίδοση του πρώτου παιδιού στην Δευτεροβάθμια εκπαίδευση. OLS ανάλυση. Εξαρτημένη μεταβλητή q18bb1: «βαθμολογία του 1^{ου} παιδιού στο Γυμνάσιο / Λύκειο τη χρονιά που μας πέρασε»

Μεταβλητές που αναφέρονται στον γονέα	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t
Φύλο (άνδρας)	-0,026	0,237	-0,11
Βουλγαρία	-0,176	0,536	-0,33
Γεωργία	-1,613**	0,783	-2,06
Ρουμανία	0,207	0,616	0,34
Ρωσία	-2,555***	0,486	-5,05
Πολωνία	-0,911	0,794	-1,15
Άλλη χώρα	-0,191	0,456	-0,42
Χρόνια εκπαίδευσης	0,094**	0,044	2,12
Μεταβλητές που αναφέρονται στα παιδιά			
Αριθμός παιδιών	-0,255*	0,134	-1,91
Φύλο παιδιού (αγόρι)	1,046***	0,244	4,29
Σημερινή ηλικία παιδιού	0,001***	0,001	2,73
Τόπος γέννησης παιδιού:			
Ελλάδα	1,391***	0,505	2,75
Άλλη χώρα, δεν απαντώ	1,647***	0,386	4,27
Μαθαίνει το παιδί τη μητρική γλώσσα	0,001***	0,001	6,15
Κοινωνικός χώρος συναναστροφής:			
Με Έλληνες	1,594***	0,454	3,51
Το ίδιο με ομοεθνείς και έλληνες	1,357***	0,433	3,13
Σταθερά	11,729***	0,769	15,26
F(16, 265)	49,30		
R-squared	0,2291		
παρατηρήσεις	282		

Πηγή: Βάση δεδομένων από επιτόπια έρευνα του συγγραφέα.

Σημειώσεις: i) τα *, **, *** δηλώνουν επίπεδο σημαντικότητας 10%, 5% και 1% αντίστοιχα.

ii) Έχουν γίνει οι διορθώσεις των τυπικών σφαλμάτων για ετεροσκεδαστικότητα.

Τα παιδιά που μαθαίνουν τη μητρική τους γλώσσα, σε σχέση με όσα δεν την μαθαίνουν, έχουν ελαφρώς μεγαλύτερη βαθμολογία, γεγονός που αντανακλά μια γενική έφεση για μάθηση. Κατά τους Zhou & Bankston (1998) τα παιδιά των μεταναστών που παραμένουν πιο κοντά στην οικογένεια και την εθνική τους κουλτούρα αποδίδουν καλύτερα σε σχέση με όσα την απαρνούνται. Τα παιδιά των μεταναστών που συναναστρέφονται παιδιά Ελλήνων ή εξίσου Έλληνες και ομοεθνείς τους έχουν, κατά 1,6 και 1,4 αντίστοιχα, μεγαλύτερο βαθμό από τα παιδιά που συναναστρέφονται μόνο ή περισσότερο με ομοεθνείς τους. Ο ανταγωνισμός μεταξύ των παιδιών των μεταναστών και των παιδιών των Ελλήνων ενθαρρύνει την προσπάθεια των πρώτων για καλύτερα αποτελέσματα στο σχολείο.

Οι παράγοντες που επηρεάζουν τις επιδόσεις των δεύτερων παιδιών των μεταναστών στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση συνοψίζονται στον Πίνακα 21. Τα παιδιά των μεταναστών από τη Ρουμανία έχουν κατά 2,4 μονάδες υψηλότερο βαθμό σε σχέση με τα παιδιά από την Αλβανία, ενώ τα παιδιά από την Πολωνία έχουν κατά 2,9 μονάδες χαμηλότερο βαθμό σε σχέση με τα παιδιά από την Αλβανία. Τα χρόνια εκπαίδευσης του γονέα συμβάλλουν θετικά στη διαμόρφωση της βαθμολογίας του παιδιού στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ ο χρόνος απασχόλησης σημαίνει ώρες απουσίας του γονέα από το σπίτι και ίσως έλλειψη προσοχής ή ελέγχου του παιδιού από τον γονέα.

Το φύλο του παιδιού επηρεάζει θετικά το βαθμό του. Τα αγόρια έχουν κατά 0,5 μονάδες υψηλότερη βαθμολογία από τα κορίτσια. Η ηλικία μετανάστευσης του παιδιού συνδέεται θετικά με την επίδοση του παιδιού στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Τα παιδιά των μεταναστών που συναναστρέφονται το ίδιο Έλληνες και ομοεθνείς τους έχουν μεγαλύτερο βαθμό από τα παιδιά που συναναστρέφονται μόνο ή περισσότερο ομοεθνείς τους.

Πίνακας 23 Παράγοντες που επηρεάζουν την επίδοση του 2^{ου} παιδιού στην Δευτεροβάθμια εκπαίδευση. OLS ανάλυση. Εξαρτημένη μεταβλητή: «βαθμολογία του 2^{ου} παιδιού στο Γυμνάσιο / Λύκειο τη χρονιά που μας πέρασε»

Μεταβλητές που αναφέρονται στον γονέα	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t
Φύλο (άνδρας)	0,074	0,288	0,26
Βουλγαρία	0,193	0,626	0,31
Γεωργία	0,200	0,524	0,38
Ρουμανία	2,370***	0,822	2,88
Ρωσία	0,396	0,722	0,55
Πολωνία	-2,853***	0,450	-6,33
Άλλη χώρα	-0,573	0,566	-1,01
Χρόνια εκπαίδευσης	0,043	0,046	0,93
Σύνολο ωρών απασχόλησης	-0,004***	0,001	-5,48
Μεταβλητές που αναφέρονται στα παιδιά			
Φύλο παιδιού (αγόρι)	0,479*	0,273	1,75
Ηλικία μετανάστευσης	0,002***	0,001	5,12
Κοινωνικός χώρος συναναστροφής:			
Με Έλληνες	0,824	0,574	1,44
Το ίδιο με ομοεθνείς και Έλληνες	1,006*	0,555	1,81
Σταθερά	13,101***	0,723	18,12
F(13, 184)	40,16		
Prob > F	0,0000		
R-squared	0,1302		
παρατηρήσεις	198		

Πηγή: Βάση δεδομένων από επιτόπια έρευνα του συγγραφέα.

Σημειώσεις: i) τα *, **, *** δηλώνουν επίπεδο σημαντικότητας 10%, 5% και 1% αντίστοιχα.

ii) Έχουν γίνει οι διορθώσεις των τυπικών σφαλμάτων για ετεροσκεδαστικότητα.

Συμπεράσματα

Δεδομένου ότι το ποσοστό των αλλοδαπών μαθητών, στο σύνολο του μαθητικού πληθυσμού, συνεχώς αυξάνεται, το ενδιαφέρον της Πολιτείας θα πρέπει να εστιάζεται σε κάθε πτυχή αυτού του πληθυσμού, μέρος του οποίου σύντομα θα ενταχθεί στο εργατικό δυναμικό της Ελλάδας. Η εκπαιδευτική κατάρτιση και η μελλοντική επαγγελματική ανέλιξη των αλλοδαπών μαθητών θα κριθεί σε μεγάλο βαθμό από το επίπεδο και την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης αλλά και από την προσπάθεια που οι ίδιοι οι μαθητές καταβάλλουν στην απόκτηση του ανθρώπινου κεφαλαίου της χώρας υποδοχής. Σκοπός αυτού του άρθρου είναι να διερευνηθούν οι παράγοντες που καθορίζουν και επηρεάζουν τις βαθμολογικές επιδόσεις των παιδιών των μεταναστών. Με την επεξεργασία των μοναδικών στατιστικών δεδομένων, που προέκυψαν από την πανελλαδική επιτόπια έρευνα της περιόδου 2005-2006, παρουσιάζονται η δομή της οικογένειας των μεταναστών και κυρίως στοιχεία που αφορούν τα παιδιά τους. Η χρήση οικονομετρικών μοντέλων μας παρέχει μια

συστηματικότερη διερεύνηση και ανάλυση της σημαντικότητας των παραγόντων που καθορίζουν τις βαθμολογικές επιδόσεις των αλλοδαπών μαθητών.

Οι μαθητικές επιδόσεις, λοιπόν, των παιδιών επηρεάζονται θετικά από το επίπεδο μόρφωσης των γονέων. Η εθνικότητα και το θρήσκευμα, επίσης, επηρεάζουν τις επιδόσεις του αλλοδαπού μαθητή. Η γνώση της ελληνικής γλώσσας από τον γονέα μετανάστη συμβάλει θετικά στη βαθμολογία του παιδιού του. Το φύλο, ο τόπος γέννησης του παιδιού και ο κοινωνικός χώρος συναναστροφής των παιδιών, αποτελούν σημαντικές μεταβλητές μόνο στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Βιβλιογραφία

- Carter, T.P., Segura, R.D. (1979) *Mexican Americans in School: A decade of Change*. New York: College Entrance Examination Board.
- Chiswick B.R., DebBurman N. (2003) “Educational attainment: analysis by immigrant generation”, *Economics of Educational Review*, 22
- Cohen Y., Zach T., Chiswick B.R. (1997) “The educational attainment of immigrants: changes over time”, *Quarterly Review of Economics and Finance*, 37(special issue 1997), 229-243.
- Dustmann, Ch. (1996) “Temporary Migration, Human Capital, and Language Fluency of Migrants”, University College London, *CEPR*, London June 12, 1996.
- Funkhauser, E., Trejo, S.I. (1995) “The Labour Market Skills of Recent Male Immigrants: Evidence from the Current Population Survey”, *Industrial and Labor Relation Review*, 48, 792-811.
- Gang, I., Zimmermann, K.F. (2000) “Is Child like Parent? Educational Attainment and Ethnic Origin”, *The Journal of Human Resources*, 35(3), 550-569. (1999, SEPR, D.P. No 57).
- IGLU (2003) Bos., W., Lankes, E. M., Prenzel M., Schwippert, K., Walther, G., Valtin, R. (Hrsg). *Erste Ergebnisse aus IGLU. Schuelerleistungen am Ende der vierten Jahrgangstufe im internationalen Vergleich*, Münster: Waxmann.
- Kao, G., Tienda, M. (1995) “Optimist and Achievement: The Educational Performance of Immigrant youth”, *Social Science Quarterly*, 76(1), 1-19.
- KaoKao, G., Tienda, M., Schneider, B. (1996) “Racial and ethnic Variation in Academic Performance Research”, *Sociology of Education and Socialization*, 11, 263-297.
- Martens E.P. and Veenman J. (1996) “Inhalen en Ingehaald worden in de Opleidingsrace”, In: Veenman J. (ed) *Keren de Kansen? De tweede-generatie allochtonen in Nederland*, Assen, Van Gorcum, 15-38
- Ours, J., Veenman, J. (2003) “The Educational Attainment of Second-generation Immigrants in the Netherlands”, *Journal of Population Economics*, 16(4), 739-753.
- Perlmann, J. (1988) *Ethnic Differences*, Cambridge: Cambridge University Press.
- PISA, (2000) “Knowledge and Skills for Life” First Results from the *OECD Program for International Student Assessment*
- Portes, A., Rumbaut R.G. (1990) *Immigrant America*, University of California Press, Berkeley.
- Rong, X., Grant, L. (1992), “Ethnicity, Generation, and School Attainment of Asians, Hispanic and non-Hispanic Whites”, *The Sociological Quarterly*, 33(4), 625-636.
- Trueba, H. (1987) *Success or failure? Learning and the Language minority Student*, Cambridge, MA: Newbury House.
- Veenman J. (1996) *Keren de Kansen? De tweede-generatie allochtonen in Nederland*, Assen, Van Gorcum.

- Zhou M. Bankston C.L. (1998) *Growing Up American: How Vietnamese Children Adopt to Life in the United States*, New York: Russell Sage Foundation.
- Baldwin- Edwards, M. (2004) “Στατιστικά δεδομένα για τους μετανάστες στην Ελλάδα: Αναλυτική μελέτη για τα διαθέσιμα στοιχεία και προτάσεις για τη συμμόρφωση με τα standards της Ευρωπαϊκής Ένωσης”, Μελέτη για λογαριασμό του ΙΜΕΠΟ από το Μεσογειακό Παρατηρητήριο Μετανάστευσης Ι.Α.Π.Α.Δ. Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα. Διαθέσιμο από:
http://www.imepo.gr/documents/IMEPO_Report_Greek_revised_Final1.pdf
- Γκότοβος, Α και Μάρκου, Γ. (2004) *Παλινοστούντες και Αλλοδαποί Μαθητές στην Ελληνική Εκπαίδευση*, ΙΠΟΔΕ, Αθήνα.
- Καβουνίδη, Τ. (2002) *Τα χαρακτηριστικά των μεταναστών*, Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας, Εκδόσεις Σάκουλας, Αθήνα.
- Σκούρτου, Ε., Βρατσάλης, Κ., Γκόβαρης, Χ. (2004) “Μετανάστευση στην Ελλάδα και Εκπαίδευση: Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης-Προκλήσεις και προοπτικές βελτίωσης”, ΙΜΕΠΟ, Σεπτέμβριος 2004. Διαθέσιμο από:
<http://www.imepo.gr/documents/SkourtouIMEPO.pdf>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ονομασία των μεταβλητών που χρησιμοποιήθηκαν

ΜΕΤΑΒΛΗΤΗ	ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΜΕΤΑΒΛΗΤΗΣ
Εξαρτημένη μεταβλητή	
q18ab1και q18ab2	βαθμολογία του 1 ^{ου} και 2 ^{ου} παιδιού στο Δημοτικό τη χρονιά που μας πέρασε
Μεταβλητές που αφορούν τους γονείς	
Dcrist	Ψευδομεταβλητή – ομάδα αναφοράς : παίρνει την τιμή 1 εάν ο μετανάστης είναι χριστιανός (Ορθόδοξος, Καθολικός, Προτεστάντης), και την τιμή 0 σε κάθε άλλη περίπτωση.
Dmusl	Ψευδομεταβλητή: παίρνει την τιμή 1 εάν ο μετανάστης είναι Μουσουλμάνος
D6other	Ψευδομεταβλητή: παίρνει την τιμή 1 εάν ο μετανάστης ανήκει σε άλλη θρησκεία
q14	Συνεχής μεταβλητή που δηλώνει τον αριθμό των παιδιών του μετανάστη
Dread	Δίτιμη μεταβλητή, παίρνει την τιμή 1 αν ο γονέας μετανάστης γνωρίζει να διαβάζει ελληνικά
q55awage	Μηνιαίο εισόδημα του μετανάστη από κύρια και δευτερεύουσα απασχόληση
q61a5	Σύνολο ωρών απασχόλησης εβδομαδιαίως από ερωτώμενο γονέα
Θέση παρούσης απασχόλησης γονέα	
Dskil	Ψευδομεταβλητή– ομάδα αναφοράς : παίρνει την τιμή 1 εάν ο μετανάστης εργάζεται ως εξειδικευμένος εξαρτημένος εργαζόμενος
Dwhitecol	Ψευδομεταβλητή: παίρνει την τιμή 1 εάν ο μετανάστης εργάζεται ως υπάλληλος γραφείου, κατώτερος, μεσαίος ή ανώτερος διευθυντής
Dunsk	Ψευδομεταβλητή: παίρνει την τιμή 1 εάν ο μετανάστης εργάζεται ως ανεidίκευτος εξαρτημένος εργαζόμενος
Dselfemp	Ψευδομεταβλητή: παίρνει την τιμή 1 εάν ο μετανάστης εργάζεται ως αυτοαπασχολούμενος ή ασκεί ανεξάρτητη εμπορική δραστηριότητα
Dfarm	Ψευδομεταβλητή: παίρνει την τιμή 1 εάν ο μετανάστης εργάζεται στον πρωτογενή τομέα ως αγρότης, κτηνοτρόφος
Dassistant	Ψευδομεταβλητή: παίρνει την τιμή 1 εάν ο μετανάστης εργάζεται ως οικιακή βοηθός.

Dotherpayed	Ψευδομεταβλητή: παίρνει την τιμή 1 εάν ο μετανάστης εργάζεται σε άλλη αμειβόμενη εργασία
Dunemp	Ψευδομεταβλητή: παίρνει την τιμή 1 εάν ο μετανάστης προσωρινά δεν εργάζεται στην κύρια απασχόλησή του
Μεταβλητές που αναφέρονται στα παιδιά	
Q16b2	Συνεχής μεταβλητή που δηλώνει τη σημερινή ηλικία του 2 ^{ου} παιδιού
q16c1	Συνεχής μεταβλητή που δηλώνει την ηλικία μετανάστευσης του 1 ^{ου} παιδιού
D16d1GR	Ψευδομεταβλητή: παίρνει την τιμή 1 αν το 1 ^ο παιδί του μετανάστη γεννήθηκε στη Ελλάδα
q16d2	Μεταβλητή που δηλώνει τον τόπο γέννησης του παιδιού. Παίρνει την τιμή 1 αν το παιδί γεννήθηκε στη χώρα καταγωγής
req23	Δίτιμη μεταβλητή, παίρνει την τιμή 1 αν το παιδί με κάποιο τρόπο μαθαίνει τη μητρική του γλώσσα
cons	Σταθερά της εξίσωσης παλινδρόμησης.

Ονομασία των μεταβλητών που χρησιμοποιήθηκαν

ΜΕΤΑΒΛΗΤΗ	ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΜΕΤΑΒΛΗΤΗΣ
Εξαρτημένη μεταβλητή	
q18bb1και q18bb2	βαθμολογία του 1 ^{ου} και 2 ^{ου} παιδιού στο Γυμνάσιο / Λύκειο τη χρονιά που μας πέρασε
Μεταβλητές που αφορούν τους γονείς	
Dmale	Φύλο: λαμβάνει την τιμή 1 εάν είναι άνδρας
q7	Συνεχής μεταβλητή που δηλώνει τα χρόνια εκπαίδευσης του μετανάστη.
DA1b	Ψευδομεταβλητή – ομάδα αναφοράς : παίρνει την τιμή 1 εάν ο μετανάστης προέρχεται από την Αλβανία και την τιμή 0 σε κάθε άλλη περίπτωση
DBu	Ψευδομεταβλητή: παίρνει την τιμή 1 εάν ο μετανάστης προέρχεται από την Βουλγαρία
DGeo	Ψευδομεταβλητή: παίρνει την τιμή 1 εάν ο μετανάστης προέρχεται από την Γεωργία
DRom	Ψευδομεταβλητή: παίρνει την τιμή 1 εάν ο μετανάστης προέρχεται από την Ρουμανία
DRus	Ψευδομεταβλητή: παίρνει την τιμή 1 εάν ο μετανάστης προέρχεται από την Ρωσία
DPol	Ψευδομεταβλητή: παίρνει την τιμή 1 εάν ο μετανάστης προέρχεται από την Πολωνία
D5other	Ψευδομεταβλητή: παίρνει την τιμή 1 εάν ο μετανάστης προέρχεται από τις υπόλοιπες χώρες του ερωτηματολογίου
q61a5	Συνεχής μεταβλητή που δηλώνει τον αριθμό ωρών που απασχολείται εβδομαδιαία ο μετανάστης.
Μεταβλητές που αναφέρονται στα παιδιά	
q14	Συνεχής μεταβλητή που δηλώνει τον αριθμό των παιδιών του μετανάστη
q16a1/q16a2	Δίτιμη μεταβλητή που δηλώνει το φύλο του παιδιού. Παίρνει την τιμή 1 αν το 1 ^ο /2 ^ο παιδί είναι αγόρι
q16b1	Συνεχής μεταβλητή, δηλώνει τη σημερινή ηλικία του παιδιού.
q16c2	Συνεχής μεταβλητή, δηλώνει την ηλικία μετανάστευσης του 2 ^{ου} του παιδιού.
D16d1countOr	Ψευδομεταβλητή– ομάδα αναφοράς : παίρνει την τιμή 1 αν το 1 ^ο παιδί του μετανάστη γεννήθηκε στη χώρα καταγωγής και την τιμή 0 διαφορετικά.
D16d1NA	Ψευδομεταβλητή: παίρνει την τιμή 1 αν το 1 ^ο παιδί του μετανάστη γεννήθηκε σε τρίτη χώρα καταγωγής ή δεν απαντά και την τιμή 0 διαφορετικά.
D16d1GR	Ψευδομεταβλητή: παίρνει την τιμή 1 αν το 1 ^ο παιδί του μετανάστη

	γεννήθηκε στη Ελλάδα
req23	Συνεχής μεταβλητή. Παίρνει την τιμή 1 αν το παιδί του μετανάστη μαθαίνει με κάποιον τρόπο τη μητρική του γλώσσα
D28assosamna	Ψευδομεταβλητή– ομάδα αναφοράς : παίρνει την τιμή 1 αν τα παιδιά του μετανάστη συναναστρέφονται μόνο ή περισσότερο με ομοεθνείς
D28assoall	Ψευδομεταβλητή: παίρνει την τιμή 1 αν τα παιδιά του μετανάστη συναναστρέφονται το ίδιο με ομοεθνείς και Έλληνες
D28assocGR	Ψευδομεταβλητή: παίρνει την τιμή 1 αν τα παιδιά του μετανάστη συναναστρέφονται μόνο ή περισσότερο με Έλληνες
cons	Σταθερά της εξίσωσης παλινδρόμησης.

Theodora Karamanli works as a teacher of economics in a secondary school in Thessaloniki. She also teaches as an affiliated professor in the Department of International European Studies at the University of Macedonia, Thessaloniki. She has successfully completed her PhD dissertation in June of 2008 titled: *Impact of immigration in the labor market of Greece and the Greek educational system.*

Papapanagos Harry is a professor in the Department of Balkan, Slavic and Oriental Studies at the University of Macedonia, Greece. He also teaches at the Open University and the Advanced School of Warfare in Thessaloniki. He has published many articles in accredited journals and has participated in conferences in Greece and abroad.